



ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

σε συνεργασία με το

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τίτλος εργασίας

«ΣΧΕΣΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ»

Μπογιατζή Σεβασμία, Α.Μ. 713

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: [Αγάθη Σταθοπούλου, Μέλος Ε.Δι.Π., Τμήμα Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας ΠΑ.Δ.Α.]
2^ο Μέλος: [Ζωή Καραμπατζάκη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια, Ι.Π.Τ. - Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "Δημόκριτος"]
3^ο Μέλος: [Διονύσιος Λουκέρης, Συνεργαζόμενος Ερευνητής, Ι.Π.Τ. - Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "Δημόκριτος"]

Αθήνα
2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τη σύνδεση μεταξύ των μαθησιακών και συναισθηματικών δυσκολιών σε παιδιά και εφήβους. Οι μαθησιακές δυσκολίες (ΜΔ), ειδικές ή γενικές, δεν επηρεάζουν μόνο τη σχολική επίδοση, αλλά έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία, την αυτοαντίληψη και την κοινωνική προσαρμογή των μαθητών. Η εργασία στο θεωρητικό μέρος αναλύει τις βασικές μορφές ειδικών μαθησιακών δυσκολιών (ΕΜΔ), όπως η δυσλεξία, η δυσορθογραφία και η δυσαριθμησία, και εξετάζει τους αιτιολογικούς τους παράγοντες (νευροβιολογικούς, γενετικούς και περιβαλλοντικούς), με αναφορά στα βασικά συναισθηματικά προβλήματα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις συναισθηματικές επιπτώσεις που βιώνουν οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, όπως άγχος, κατάθλιψη, χαμηλή αυτοεκτίμηση και δυσκολίες στις κοινωνικές σχέσεις. Στο δεύτερο μέρος η εργασία στηρίζεται σε σύγχρονες διεθνείς έρευνες που επιβεβαιώνουν τη διπλή κατεύθυνση της σχέσης: από τη μία, οι μαθησιακές δυσκολίες εντείνουν τα αρνητικά συναισθήματα, ενώ από την άλλη, τα συναισθηματικά προβλήματα επηρεάζουν αρνητικά την ακαδημαϊκή επίδοση. Η εργασία καταλήγει στη διαπίστωση ότι είναι απαραίτητη μια ολιστική προσέγγιση παρέμβασης, η οποία να λαμβάνει υπόψη τόσο τις μαθησιακές όσο και τις συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών, προκειμένου να ενισχυθεί η ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή και η ακαδημαϊκή τους εξέλιξη.

Λέξεις-κλειδιά: μαθησιακές δυσκολίες, συναισθηματικά προβλήματα, άγχος, κατάθλιψη, χαμηλή αυτοεκτίμηση, εφηβεία

Βιβλιογραφία

- Abdel-Khalek, A. M. (2016). Introduction to the psychology of self-esteem. In *Self-esteem and positive psychology: Research, theory and practice* (Chapter, October 2016).
- Aro, T., Eklund, K., Eloranta, A. K., Ahonen, T., & Rescorla, L. (2022). Learning Disabilities Elevate Children's Risk for Behavioral-Emotional Problems: Differences Between LD Types, Genders, and Contexts. *Journal of learning disabilities*, 55(6), 465–481. <https://doi.org/10.1177/00222194211056297>
- Achenbach, T. M., & Edelbrock, C. (1978). The classification of child psychopathology: A review and analysis of empirical efforts. *Psychological Bulletin*, 85(6), 1275–1301. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.85.6.1275>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Caqueo-Urizar, A., Mena-Chamorro, P., Atencio Quevedo, D., Flores, J., & Urzúa, A. (2021). Self-esteem in adolescents with learning difficulties: A study from the perspective of the students, parents, and teachers. *Psychology in the Schools*. <https://doi.org/10.1002/pits.22572>
- Cavioni, V., Grazzani, I., & Ornaghi, V. (2017). Social and emotional learning for children with learning disability: Implications for inclusion. *International Journal of Emotional Education*, 9(2), 100–109.

Chieffo, D. P. R., Arcangeli, V., Moriconi, F., Marfoli, A., Lino, F., Vannuccini, S., Marconi, E., Turrini, I., Brogna, C., Veredice, C., Antonietti, A., Sani, G., & Mercuri, E. M. (2023). Specific Learning Disorders (SLD) and Behavior Impairment: Comorbidity or Specific Profile?. *Children (Basel, Switzerland)*, *10*(8), 1356. <https://doi.org/10.3390/children10081356>

Christy, X. I., & Mythili, T. (2020). Self-esteem, self-efficacy and academic performance among adolescents. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, *16*(2), 123–135. <https://doi.org/10.1177/0973134220200209>

Cortiella, C., & Horowitz, S. H. (2014). *The state of learning disabilities: Facts, trends and emerging issues* (3rd ed.). National Center for Learning Disabilities. <https://www.nclld.org/>

Cristofani, P., Di Lieto, M. C., Casalini, C., Pecini, C., Baroncini, M., Pessina, O., Gasperini, F., Dasso Lang, M. B., Bartoli, M., Chilosi, A. M., & Milone, A. (2023). Specific Learning Disabilities and Emotional-Behavioral Difficulties: Phenotypes and Role of the Cognitive Profile. *Journal of clinical medicine*, *12*(5), 1882. <https://doi.org/10.3390/jcm12051882>

D'Amico, A., & Guastafarro, T. (2017). Emotional and meta-emotional intelligence as predictors of adjustment problems in students with specific learning disorders. *International Journal of Emotional Education*, *9*(2), 53–61.

Δημακοπούλου, Μ. (2022). Ανάπτυξη αυτοαντίληψης - αυτοεκτίμησης παιδιών με δυσκολίες μάθησης: Μία κριτική επισκόπηση των σύγχρονων ερευνητικών δεδομένων. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1(1), 91–103. <https://doi.org/10.12681/edusc.4537>

Elias, M. J. (2004). The Connection between Social-Emotional Learning and Learning Disabilities: Implications for Intervention. *Learning Disability Quarterly*, 27(1), 53–63. <https://doi.org/10.2307/1593632>

Fennell, M. J. V. (2007). Low self-esteem. In N. Kazantzis & L. L'Abate (Eds.), *Handbook of homework assignments in psychotherapy* (pp. 319–359). Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-29681-4_18

Feraco, T., Pellegrino, G., Casali, N., Carretti, B., & Meneghetti, C. (2025). Social, emotional, and behavioral skills in students with or without specific learning disabilities. *Learning and Individual Differences*, 117, 102581. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2024.102581>

Geary D. C. (2011). Consequences, characteristics, and causes of mathematical learning disabilities and persistent low achievement in mathematics. *Journal of developmental and behavioral pediatrics* : *JDBP*, 32(3), 250–263. <https://doi.org/10.1097/DBP.0b013e318209edef>

Grigorenko, E. L., Compton, D. L., Fuchs, L. S., Wagner, R. K., Willcutt, E. G., & Fletcher, J. M. (2020). Understanding, educating, and supporting children with specific learning disabilities: 50 years of science and practice. *American Psychologist*, 75(1), 37–51. <https://doi.org/10.1037/amp0000452>

Hamill, D. D. (1990). On defining learning disabilities: An emerging consensus. *Journal of Learning Disabilities*, 23(2), 74–84. <http://dx.doi.org/10.1177/002221949002300201>

Hamilton Clark, C. H. (2024). *Dyslexia concealment in higher education: Exploring students' disclosure decisions in the face of UK universities' approach to dyslexia*. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 24(4), 922–935. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12683>

Hassan, A. E. (2015). Emotional and behavioral problems of children with learning disabilities. *Journal of Educational Policy and Entrepreneurial Research*, 2(11), 66–74.

Khesht-Masjedi, M. F., Shokrgozar, S., Abdollahi, E., Habibi, B., Asghari, T., Ofoghi, R. S., & Pazhooman, S. (2019). The relationship between gender, age, anxiety, depression, and academic achievement among teenagers. *Journal of family medicine and primary care*, 8(3), 799–804. https://doi.org/10.4103/jfmpe.jfmpe_103_18

Kopelman-Rubin, D., Siegel, A., Weiss, N., & Kats-Gold, I. (2020). The relationship between emotion regulation, school belonging, and psychosocial difficulties among adolescents with specific learning disorder. *Children & Schools*, 42(4), 247–255. <https://doi.org/10.1093/cs/cdaa022>

Krämer, S., Möller, J., & Zimmermann, F. (2021). Inclusive Education of Students With General Learning Difficulties: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 91(3), 432–478. <https://doi.org/10.3102/0034654321998072>

Learning Disabilities: Implications for Policy Regarding Research and Practice: A Report by the National Joint Committee on Learning Disabilities March 2011. (2011). *Learning Disability Quarterly*, 34(4), 237-241. <https://doi.org/10.1177/0731948711421756>

Lönnfjord, V., Bergh, D., Sundh, M., & Hagquist, C. (2023). The association between disability, school achievement expectations, self-efficacy and psychosomatic problems among Swedish adolescents attending compulsory regular school. *Children & Society*, 37(4), 1294–1313. <https://doi.org/10.1111/chso.12685>

Mammarella, I. C., Ghisi, M., Bomba, M., Bottesi, G., Caviola, S., Broggi, F., & Nacinovich, R. (2016). Anxiety and Depression in Children With Nonverbal Learning Disabilities, Reading Disabilities, or Typical Development. *Journal of learning disabilities*, 49(2), 130–139. <https://doi.org/10.1177/0022219414529336>

Martín-Ruiz, I., González-Valenzuela, M. J., & Infante-Cañete, L. (2023). Emotional Adjustment among Adolescent Students with and without Specific Learning Disabilities. *Children (Basel, Switzerland)*, 10(12), 1911. <https://doi.org/10.3390/children10121911>

Μαυρομάτη Δ., (2004), Δυσλεξία-Φύση του Προβλήματος και Αντιμετώπιση: Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα

Μέττα, Γ., & Σκορδιαλός, Ε. (2020). Μαθησιακές δυσκολίες, είδη και εκπαιδευτική παρέμβαση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 707–720. <https://doi.org/10.12681/edusc.271>

- Moll, K., Göbel, S. M., Gooch, D., Landerl, K., & Snowling, M. J. (2014). Cognitive Risk Factors for Specific Learning Disorder: Processing Speed, Temporal Processing, and Working Memory. *Journal of Learning Disabilities, 49*(3), 272-281. <https://doi.org/10.1177/0022219414547221>
- Norton, E. S., Beach, S. D., & Gabrieli, J. D. E. (2015). Neurobiology of dyslexia. *Current Opinion in Neurobiology, 30*, 73–78. <https://doi.org/10.1016/j.conb.2014.09.007>
- Nyayieka, M. A., Nyagwencha, S. K., & Nzyuko, S. (2020). Correlation of clinical depression, anxiety and academic performance of adolescents in selected secondary schools in Kenya. *American Journal of Applied Psychology, 9*(1), 14–21. <https://doi.org/10.11648/j.ajap.20200901.13>
- O'Neill, S. C., Strnadová, I., Cumming, T. M., & Grima-Farrell, C. (2020). The impacts of learning disabilities on adolescents and evidence-based interventions. In C. D. Connor, *Wiley encyclopedia of education and development*. Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad390>
- Panicker, A. S., & Chelliah, A. (2016). Resilience and Stress in Children and Adolescents with Specific Learning Disability. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry = Journal de l'Academie canadienne de psychiatrie de l'enfant et de l'adolescent, 25*(1), 17–23.

Παντελιάδου, Σ., Πατσιοδήμου, Α., & Μπότσας, Γ. (Επιμ.). (2004). *Οι μαθησιακές δυσκολίες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Παντελιάδου, Σ., & Μπότσας, Γ. (Επιμ.). (2007). *Μαθησιακές δυσκολίες: Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. ISBN 978-960-89818-4-3

Park, Y., Gi Seo, D., Martin, M., & Lee, J. (2025). An Exploration of Causal Relationships Between Behavioural/Emotional Difficulties and Academic Achievement: A Path Model Approach. *International Journal of Disability, Development and Education*, 72(2), 355–373. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2024.2337172>

Piko, B. F., & Dudok, R. (2023). Strengths and Difficulties among Adolescent with and without Specific Learning Disorders (SLD). *Children (Basel, Switzerland)*, 10(11), 1741. <https://doi.org/10.3390/children10111741>

Rector, N. A. (2024). *Anxiety disorders: An information guide* (Rev. ed.). Centre for Addiction and Mental Health.

Saidin, F., Nath, S., & Yasin, T. (2024). Evaluation of learning disability performance in children with cognitive neuropsychological assessment study. *Neuropsychological Trends*, 35, 139–173. <https://doi.org/10.7358/neur-2024-035-said>

Snowling, M. J., Hulme, C., & Nation, K. (2020). Defining and understanding dyslexia: past, present and future. *Oxford Review of Education*, 46(4), 501–513. <https://doi.org/10.1080/03054985.2020.1765756>

- Σταθοπούλου, Α., Καραμπατζάκη, Ζ., Πανταζοπούλου, Μ., & Παπαδάτος, Γ. (2016). Σχέση μαθησιακών δυσκολιών με την εμφάνιση ψυχολογικών προβλημάτων σε μαθητές Δ/βάθμιας εκπαίδευσης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(2), 1339–1346. <https://doi.org/10.12681/edusc.345>
- Thibaut F. (2017). Anxiety disorders: a review of current literature. *Dialogues in clinical neuroscience*, 19(2), 87–88. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2017.19.2/fthibaut>
- Verboom, C. E., Sijtsma, J. J., Verhulst, F. C., Penninx, B. W., & Ormel, J. (2014). Longitudinal associations between depressive problems, academic performance, and social functioning in adolescent boys and girls. *Developmental psychology*, 50(1), 247–257. <https://doi.org/10.1037/a0032547>
- Ysseldyke, J.E. (2005). Assessment and Decision Making in Learning Disabilities: What if this is as good as it gets? *Learning disability Quarterly*. 28 (2), 128-132
- Zuppardo, L., Serrano, F., Pirrone, C., & Rodriguez-Fuentes, A. (2021). More Than Words: Anxiety, Self-Esteem, and Behavioral Problems in Children and Adolescents With Dyslexia. *Learning Disability Quarterly*, 46(2), 77-91. <https://doi.org/10.1177/07319487211041103>

Ιστοσελίδες

World Health Organization. (2019). *International statistical classification of diseases and related health problems* (11th ed.). <https://icd.who.int/>

National Joint Committee on Learning Disabilities. (n.d.). *National Joint Committee on Learning Disabilities*. Ανακτήθηκε από <https://njcld.org/>